

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук Ткаченко Ірини Михайлівни на дисертацію Таран Тетяни Григорівни на тему «Запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність обраної теми. Жіноча злочинність протягом останнього часу є однією з найбільш соціально-правових проблем сучасного суспільства. Це вкрай суспільно-небезпечне явище негативно позначається на інституті сім'ї та духовно-морального вихованні дітей негативно позначається на розвитку, формуванні ціннісних орієнтацій дітей (майбутніх) поколінь та загалом є своєрідним індикатором здоров'я суспільства. Підвищена суспільна небезпека жіночої злочинності обумовлюється зростанням її рівня професійності та організованості.

Серед корисливих злочинів вчинених жінками одним із найпоширеніших (найрозповсюдженіших), що виявляє тенденцію до стрімкого зростання, є шахрайство. Аналіз статистичної звітності Генеральної прокуратури України свідчить про те, що у 2016 році загальна кількість виявлених осіб, які вчинили досліджуваний злочин, становила 3010 осіб, з яких 609 (20,2 %) – особи жіночої статі; у 2017 році виявлено 3775 осіб, які вчинили шахрайство, з яких жінок 1021 (27,0 %); у 2018 році із загальної кількості шахраїв, що становила 3654 особи, жінок – 1007 (27,5 %). Як бачимо з проведеного аналізу, маємо тенденцію до стрімкого зростання питомої ваги жіноцтва серед шахраїв: на 7,3 % за останні три роки. Крім того, 70 % опитаних респондентів відзначають, що шахрайство характеризується значним рівнем латентності, оскільки часто потерпілі з різних причин не повідомляють про вчинені відносно них злочинів. Тому одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів України є запобігання шахрайствам, що вчиняються жінками.

Також слід відзначити, що при виконанні дослідження дисертантом використано масив емпіричних даних, які покладені в основу висновків за темою дослідження, а саме: 205 (архівних кримінальних справ) 2019 р.

кримінальних проваджень за ст. 190 КК України; статистична інформація Генеральної прокуратури України, Державної судової адміністрації за 2012–2018 роки; а також зведені дані результатів анкетування 324 респондентів, з них 177 – працівників оперативних підрозділів та 147 – слідчих Національної поліції України Закарпатської, Львівської, Чернівецької, Волинської, Житомирської, Київської, Харківської та Одеської областей.

Заслуговує на увагу здійснений автором ґрунтовний аналіз наукових розробок та дисертаційних досліджень, що виконувалися останнім часом в Україні. Це свідчить про якісне висвітлення з добувачем наявного стану наукового опрацювання досліджуваних питань.

Теоретико-методологічна основа дослідження ґрунтовна і всебічна. Автор не лише наводить, але й критично переосмислює науковий доробок відомих вчених, формулює відповідне авторське ставлення до вивчення проблем проблем запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні. Цього Таран Т.Г. досягає завдяки методологічному підґрунтя дисертації, зокрема ґрунтуючись на загальнонауковій діалектичній характеристиці досліджуваного явища з використанням загальнонаукових методів пізнання, а також спеціальних методів: зокрема: *історично-правовий* – при висвітленні особливостей становлення та розвитку законодавства та правозастосовної практики запобігання шахрайству, що вчиняється жінками (підрозділи 1.1, 1.2); *порівняльно-правовий* – при дослідженні зарубіжного досвіду запобігання шахрайству, що вчиняється жінками та перспективних шляхів його запровадження в Україні (підрозділ 1.3); *системно-структурний* – для аналізу складових кримінологічної характеристики шахрайств, що вчиняється жінками з виокремленням відповідних елементів і кореляційних зв'язків (розділ 2); *догматичний* – з метою тлумачення понять і категорій кримінального права та кримінології, що сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату дослідження (розділи 1–3); *моделювання* – для розроблення та впровадження у практику алгоритмів (програм) дій працівників органів Національної поліції України під час виявлення та припинення злочинів (підрозділи 3.2, 3.3); *логіко-*

нормативний метод – при формулюванні пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства з метою забезпечення запобігання шахрайству, що вчиняється жінками (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3, 3.3); *соціологічні* – для з'ясування думок працівників правоохоронних органів щодо сучасного стану запобігання шахрайству в Україні (розділи 1–3); *статистичний* – для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення кримінальних проваджень (розділи 1–3).

Метою дослідження автор визначив є розроблення науково обґрунтованих засад запобігання шахрайству, що вчиняється жінками в Україні, з розробленням пропозицій і рекомендацій правового, організаційного та практичного характеру. Для досягнення зазначеної мети вирішувалось ряд завдань. Визначені завдання кореспондують з планом роботи, що демонструє послідовний, логічний процес їх виконання та досягнення поставленої мети.

Проаналізувавши дисертацію, автореферат та публікації Т.Г. Таран з теми дослідження підтверджую, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими, переконливими, об'єктивними, достовірними та новими.

Положення дисертації, які визначають наукову новизну дослідження, сформульовані на належному рівні (стор. 4-5 автореферату). Оцінюючи новизну основних положень, висновків та пропозицій, слід відзначити, що в дисертації визначено конкретні завдання, розв'язання яких дозволило одержати нові теоретичні положення та висновки, що виносяться автором на захист.

Аналіз законодавства, теоретичних напрацювань учених і практичної діяльності підрозділів МВС України свідчить про існування прогалин та протиріч у окремих нормативно-правових актах, що потребує їх удосконалення та набуває особливої актуальності в умовах сьогодення.

Зважаючи на гостру постановку проблеми запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні, з урахуванням законодавчих новацій та прийняттям нового КПК України, можна констатувати, що тема дисертації Т.Г. Таран є надзвичайно актуальною та такою, яка відповідає вимогам часу.

Про актуальність обраної дисертантом теми свідчить також її зв'язок та відповідність загальнонаціональним і відомчим науковим програмам.

Тему дисертації обрано відповідно до положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» (Указ Президента України № 5/2015); Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 287/2015); Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України № 501/2015) та Плану заходів з її реалізації (розпорядження Кабінету Міністрів України № 1393/2015); Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України № 275/2015). Дисертаційна робота відповідає Основним напрямам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., схваленим рішенням Вченої ради НАВС від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1), річним планам науково-дослідних робіт академії.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 листопада 2014 р., протокол № 22 та схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 763, 2015 р.).

Дисертація Т.Г. Таран підготовлена з урахуванням сучасних тенденцій розвитку юридичної науки. Ознайомлення з методологічним апаратом:

- запропоновано авторське визначення шахрайства, що вчиняється жінками в Україні, під яким слід розуміти передбачене КК України суспільно небезпечне діяння вчинене особою жіночої статі з корисливих мотивів шляхом обману чи зловживання довірою;

- класифіковано шахрайства, що вчиняються жінками в Україні, а саме: з використанням мережі Інтернет; пов'язане із заволодінням нерухомістю; вчинене із використанням психічного або біоенергетичного впливу з метою заволодіння майном (зазвичай це грошові кошти, вироби із золота); у фінансовій сфері (у кредитно-банківській та інвестиційно-будівельній сфері);

- надано кримінологічну характеристику жінок, які вчиняють шахрайства залежно від (з урахуванням) способів вчинення злочинів та запропоновано їх

типізацію за ступенем (рівнем) суспільної небезпечності вчинюваних ними злочинів;

– здійснено класифікацію способів шахрайств, що вчиняються жінками в Україні, залежно від: спрямованості злочинного посягання (з метою незаконного заволодіння державним або колективним майном; з метою незаконного заволодіння індивідуальним майном громадян); повторюваності (тривалості) злочинних дій у часі (одноактні і повторювані (тривалі)); сфери вчинення (соціальні виплати, банківська сфера, торгівля, туристичний бізнес, валютні операції, ринок нерухомості тощо); характеру поширення шахрайських дій (спрямовані на одну або обмежене коло жертв і спрямовані на охоплення широкого кола осіб).

Найбільш значущі положення дисертації викладено у 11 наукових публікаціях, з яких п'ять статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України одна стаття у періодичному виданні іншої держави, п'ять тез наукових повідомлень на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Зміст опублікованих робіт відповідає тематиці дисертаційного дослідження та його змісту.

Дисертація Т.Г. Таран виконана державною мовою в доступному для сприйняття стилі. Зміст автореферату відповідає рукопису дисертації. Дисертація та автореферат дисертації оформлені відповідно до приписів «Основних вимог до дисертацій і авторефератів».

Теоретичне значення одержаних Т.Г. Таран результатів полягає в тому, що проведене дослідження уможливило сформулювати та уточнити низку наукових положень, які сприяють розвитку теорії кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. Аналіз норм чинного законодавства, наукових праць, слідчої та оперативно-розшукової практики дозволив сформулювати науково обґрунтовані висновки, які є основою та підґрунтям для подальших розробок теоретичного і практичного характеру стосовно запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *практичній діяльності* – положення й висновки дисертації використовуються для формування фахової правосвідомості студентів юридичних вузів, курсантів, працівників органів досудового розслідування Національної поліції України (акт Головного управління Національної поліції в місті Києві від 22 серпня 2019 р.);

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження теоретичних та практичних проблем запобігання шахрайству, що вчиняється жінками в Україні та розробки відповідних пропозицій (акт Національної академії прокуратури України від 28 грудня 2016 р.);

– *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисципліни «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Методика розслідування окремих видів злочинів», а також при підготовці підручників, навчальних посібників, текстів лекцій і методичних матеріалів, проведенні семінарських і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності (акт Національної академії внутрішніх справ від 20 березня 2019 р.).

Віддаючи належне Тетяні Григорівні щодо достатньо глибокого дослідження обраної для дисертації теми, разом з цим необхідно відзначити, що дисертація містить також положення, висновки і пропозиції, які є спірними або мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації, уточнення або окремого пояснення. Серед них варто відзначити такі:

1. Розглядаючи заходи запобігання здобувач не звертає увагу на заходи віктимологічної профілактики зазначених злочинів, не дає поглибленої віктимологічної характеристики жертв злочинного посягання.

2. У дисертаційному дослідженні та авторефераті відсутні приклади з практики і не наведено кримінальні провадження, які вивчалися та аналізувалися (посилання на кримінальні провадження по регіонах України).

3. Нажаль, дослідженням теоретичних та практичних засад запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні майже не було охоплено такий

7

важливий його аспект, як латентність, якій, нажаль, присвячено лише незначну частину дослідження. Остання є суттєвим функціональним елементом механізму запобігання злочинам в цілому. Тому хиби цього аспекту організації та здійснення кримінологічного впливу здатні чинити суттєвий вплив на поширення організаційно-управлінських, правових факторів злочинності та знижувати, таким чином, ефективність реалізації правоохоронними органами кримінально-запобіжної функції.

Проте слід відзначити, що наведені зауваження не зменшують наукової та практичної значимості роботи, мають окремий обмежений характер і не знижують загальний високий рівень виконаної Т.Г. Таран роботи. Дисертація є самостійно проведеним дослідженням, яке являє собою завершену працю, що вирішує наукову задачу вдосконалення діяльності оперативних підрозділів Національної поліції України. Теоретичні результати й наукові положення характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертанта у юридичну науку. Вдалий вибір і належне висвітлення у дослідженні проблемних питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних викладів та прикладів, чіткість аргументації наукових висновків та узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Виходячи зі змісту автореферату, слід зазначити, що дисертація Т.Г. Таран за темою «Запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні» є завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для подальшого розвитку теорії оперативно-розшукової діяльності.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Виходячи зі змісту дисертації та автореферату, слід зазначити, що дослідження виконано державною мовою, рукопис оформлений у відповідності з вимогами державного стандарту ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення» та «Основних вимог до

дисертацій і авторефератів», відповідає вимогам пункту 11,13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567.

Дисертація Таран Тетяни Григорівни відповідає спеціальності 12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Автореферат дисертації та основні положення дисертації ідентичні за змістом.

Публікації подано у наукових фахових виданнях, визначених для оприлюднення положень дисертацій. Кількість таких публікацій відповідає встановленим вимогам Міністерством освіти і науки України.

Відтак, подана Таран Тетяною Григорівною дисертація на тему «Запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні» є завершеною і самостійно виконаною працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані положення і результати з урахуванням досягнутого ними рівня новизни в сукупності є теоретичною основою вирішеного наукового завдання, яке має суттєве значення для розвитку теорії та кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності. За актуальністю, ступенем новизни, обгрунтованістю, науковою і практичною цінністю отриманих результатів дослідження Таран Тетяни Григорівни відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:
старший слідчий СВ
Кропивницького ВП ГУНП
в Кіровоградській області
кандидат юридичних наук

І. М. Ткаченко